

ser kongen som tyrannen, skatteudpreseren, iscenesætteren af »det stockholm-ske blodbad«. De to synspunkter præsenteres i tekster, der giver historikerne C. F. Allen og C. Paludan-Müllers opfattelser, hvorefter følger en længere række kildesteder fra kongens samtid, de jyske rådets sammensværgelsesbrev, Ørnevisen, tekster vedrørende Sigbrit, Christian 2. og dronning Elisabeth, blodbadet i Stockholm og kongens udlændighedstid.

Christian 2.s regering må med dens store politiske og sociale ideer interessere en tid, der har fået øje for sociale og økonomiske forhold i fortiden. Michael Venges bog gør opmærksom på delaspæker af det store problemkompleks, Christian 2.s regeringstid udgør.

Ole Degn

Erik Kroman (udg.): *Ribe rådstuedombøger 1527-1576 og 1580-1599*. Ældre danske rådstueprotokoller og bytingbøger. (Selskabet for Udgivelse af Kilder til dansk Historie, 1974). XII + 264 s.

Med Erik Kromans udgave af de to ældste retsprotokoller fra Ribe, rådstuedombøgerne 1527-76 og 1580-99, har Kildeskriftselskabet fortsat udgivelsen af en række ældre retsprotokoller, rådstueprotokoller og tingbøger fra repræsentative købstæder i forskellige landsdele, hvoraf der tidligere er kommet flere bind fra Malmø - rådstueprotokol (stadsbog) 1503-48, stadsbog 1549-59 og tingbøger 1577-83 og 1588-90 - og Helsingør - stadsbog 1549-56.

En kort indledning redegør for de to håndskrifteres indretning, og tekstkritiske noter, lister over lensmænd, borgmestre og rådmænd, byfogeder, herskabsfogeder og byskrivere, ordforklaringer og person- og stednavneregistre afslutter bindet og letter arbejdet med tingbogs-

teksterne, der i den nu foreliggende form er lettilgængelige.

Som det øvrige tingbogsmateriale er Ribe rådstuedombøger en righoldig kilde til belysning af økonomiske, sociale, kulturhistoriske og personalhistoriske forhold. Overklassen er vel bedst repræsenteret, adelen og de store købmænd, ikke mindst rådmændene; men den store brede befolkning optræder også i betydeligt omfang, som skyldnere, lovbrydere, vidner. Man kan følge Ribes handelskontakter ud i Europa, som Erik Kroman selv gør opmærksom på i indledningen (s. IX), hvor man til de nævnte nederlandske byer Amsterdam, Enkhuizen og Middelburg kan føje yderligere Antwerpen, idet lokaliteten Andrup (s. 31), der i registeret er identificeret med Andrup i Skast sogn (der forekommer s. 19), må være denne by, hvorfra en borgmester for en stor sum hjemførte gods, som han overlod sønnen at færdes med til fælles bedste. Handelssagerne udgør dog kun en mindre del af det brogede tingbogsmateriale, der som kun få kildetekster lader os komme så nær ind på livet af den tids mennesker.

Ole Degn

Merete Dahlerup (udg.): *Herlufsholm frie skoles regnskab 1585-86*. (Landbohistorisk Selskab, 1975). XVI + 140 s.

Regnskabsmateriale har i væsentlig grad været forsømt i den historiske forskning, og regnskaber udgør kun en lille del af det hidtil publicerede historiske kildemateriale. Det er derfor glædeligt, at Landbohistorisk Selskab ved Merete Dahlerup har udgivet Herlufsholm frie skoles regnskab for året 1585-86. Der er tale om det ældste bevarede godsregnskab for skolens gods, det tidligere Skovkloster, der foruden hovedgården og Maglemølle (Næstved Mølle) omfattede

135 beboede gårde, 8 ødegårde og 42 huse.

I en kort indledning redegøres for forholdene omkring godset og for regnskabskets fysiske form, og regnskabs-teksten følges af en fortegnelse over regnskabsposterne – den fungerer som en art sageregister – forklarende noter, ordforklaringsliste og person- og stedregistre, nyttige hjælpemidler, når man skal arbejde med regnskabsteksten, hvor baggrund og sammenhæng er så vigtig for den dybere forståelse.

Her åbner regnskabet mulighed for et vidtgående indblik i livet i det lille samfund, som skolen og godset Herlufsholm udgjorde. Regnskabskets jordebog (s. 5–15) opregner alle de bønder og husmænd, der hørte under godset, indtægtslisten (s. 16–44) oplyser om indfæstning og retsbøder og de mange indtægter ved salg af varer, udgiftslisten (s. 45–124) oplyser om køb af råvarer og levnedsmidler til gården og skolen, disses embedsmænd, arbejdere og gæster og om det arbejde, der uge for uge er blevet udført af håndværkere og folkehold. I detaljer kan man følge driften af godset og skolen, og man har et righoldigt materiale til bestemmelse af priser, arbejds- og embedslønninger og levestandard.

Ole Degn

Ældre danske tingbøger. Sokkelund herreds tingbøger 1636–37. Udgivet af Landbohistorisk Selskab ved Karen Marie Olsen (København 1976), 175 s.

Et af de sidste årtiers store historiske udgiverarbejder i Danmark nærmer sig sin afslutning. Det drejer sig om »Ældre danske tingbøger«, som Landbohistorisk Selskab startede i 1954 med de første hæfter af Herlufsholms birks tingbog 1616–33 og Skast herreds tingbog 1636–40. Disse to rækker er for længst

afsluttede, og det samme gælder Åsum herreds tingbog 1640–48. Af fjerde og sidste række, Sokkelund herreds tingbøger 1621–22, 1625–37, udkom sidste år det afsluttende teksthæfte ved Karen Marie Olsen, og her mangler nu »kun« registrene. Selskabet har dermed fuldført den opgave, man havde foresat sig. I forordet til det nævnte hæfte oplyser Selskabets formand, Svend Gissel, at man er i gang med udarbejdelsen af sageregister til hele værket, noget som flere gange har været efterlyst som en nødvendighed for den fulde udnyttelse af det store materiale.

Skal man så vente eller ønske flere sådanne tingbogsrækker? I 1963 skrev retshistorikeren Poul Meyer, at en delvis udgave af tingbøgerne ikke kunne være til nogen nytte, »men at man i det fremtidige arbejde som hidtil må stræbe efter at få udgivet så mange tingbøger som muligt og at udgive dem i deres fulde omfang« (Bol og By 4, s. 56). Konklusionen er draget på grundlag af den kendsgerning, at rettergangsforhold bogstavelig talt kan variere fra retskreds til retskreds. Men dette rejser straks store problemer, for tingbøgerne fra 1600-årene tælles jo i tusinder, og bogtryk er ikke blevet billigere med årene. Spørgsmålet om udgivelsesform kan næppe siges at være afklaret, men i en række indlæg i tidsskriftet »Fortid og Nutid« i årene 1967–71 blev det behandlet under forskellige synsvinkler, specielt mulighederne for som erstatning for traditionelle kildeudgaver et etablere et stort fælles tingbogsregister tilrettelagt for edb-behandling (se især Grethe Ilsøe: Tingbogsregistrering for edb – et forsøg, i Fortid og Nutid XXIV s. 675). I hvor høj grad et sådant register vil kunne tilfredsstille de mange forskellige forskere, der er interesseret i tingbogsmaterialet, er det for tidligt at udtale sig om, men de forsøg, der er gjort, rejser interessante perspektiver. Foreløbig må man have lov